

ROZDZIAŁ II

LUDNOŚĆ I GOSPODARSTWA DOMOWE ZWIĄZANE Z ROLNICTWEM

Ludność związana z rolnictwem indywidualnym obejmuje osoby wchodzące w skład gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, z użytkownikiem gospodarstwa rolnego o powierzchni użytków wynoszących od 10 arów do 1 ha włącznie oraz z właścicielem zwierząt gospodarskich nieposiadającym użytków rolnych lub posiadającym użytki rolne o powierzchni poniżej 10 arów.

Przeprowadzony w maju w 2002 r. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań oraz Powszechny Spis Rolny wykazały, że w województwie kujawsko-pomorskim w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, zamieszkiwało 438,2 tys. osób, tj. 20,8 % ogółu ludności. Wśród nich 87,5 % (383,2 tys. osób), to mieszkańcy wsi, którzy stanowili 49,1 % ogółu ludności wiejskiej. Zaledwie co ósma osoba z ogółu osób związanych z rolnictwem zamieszkiwała w mieście - zbiorowość ich stanowiła 4,3 % ludności miejskiej. Wśród ogółu ludności związanej z rolnictwem wystąpiła niemalże równowaga płci – 50,9 % stanowili mężczyźni, a 49,1 % kobiety. Odsetek mężczyzn i kobiet zamieszkujących na wsi był podobny, wynosząc odpowiednio: 51,1 % i 48,9 %.

1. Ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych

W 2002 r. spisano 319,5 tys. osób związanych z gospodarstwami domowymi użytkowników gospodarstw rolnych. Większość osób w gospodarstwach z użytkownikiem gospodarstwa rolnego – 290,8 tys. (91 %) zamieszkiwała na terenach wiejskich, stanowiąc 37,2 % ogółu ludności na wsi liczącej 780,8 tys.

W strukturze ludności związanej z gospodarstwami rolnymi według ekonomicznych grup wieku odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) wyniósł 28,5 %. Ludność produkcyjna, mobilna (18-44) związana z użytkownikiem gospodarstwa rolnego stanowiła 40,4 %.

Tabl. 1 (II). Ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według ekonomicznych grup wieku i powierzchni użytków rolnych w 2002 r.

GRUPY OBSZAROWE	Ogółem w tys.	W wieku ^a				
		przedproduk- cyjnym	produkcyjnym			poproduk- cyjnym
			razem	mobilnym	niemobilnym	
		w odsetkach				
OGÓŁEM						
OGÓŁEM	319,5	28,5	60,9	40,4	20,4	10,6
1–2 ha	45,2	26,6	63,1	40,8	22,4	10,3
2–3	23,5	27,2	63,1	41,2	21,9	9,7
3–5	30,6	27,2	63,1	41,2	21,9	9,7
5–7	29,6	27,8	62,0	40,5	21,5	10,2
7–10	46,5	28,1	61,1	40,3	20,8	10,8
10–15	55,8	28,6	60,2	40,2	20,0	11,2
15–20	33,6	29,6	59,2	39,9	19,3	11,1
20–50	47,2	31,2	57,6	40,0	17,5	11,2
50–100	6,0	32,1	57,6	39,6	18,1	10,3
100 ha i więcej	1,5	29,7	61,7	40,5	21,3	8,5

Tabl. 1.(II). **Ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według ekonomicznych grup wieku i powierzchni użytków rolnych w 2002 r. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem w tys.	W wieku ^a				
		przedprodukcyjnym	produkcyjnym			poprodukcyjnym
			razem	mobilnym	niemobilnym	
		w odsetkach				

w tym WIEŚ						
OGÓŁEM	290,8	28,8	60,3	40,3	20,0	10,9
1–2 ha	35,0	27,5	62,0	40,7	21,3	10,4
2–3	19,0	27,8	62,2	41,2	21,0	10,0
3–5	26,0	27,7	62,2	41,1	21,1	10,1
5–7	27,0	28,1	61,5	40,3	21,2	10,5
7–10	44,0	28,1	60,8	40,1	20,6	11,1
10–15	53,9	28,6	60,0	40,1	19,9	11,4
15–20	32,6	29,6	59,2	40,0	19,2	11,3
20–50	46,2	31,3	57,4	40,0	17,4	11,3
50–100	5,8	32,0	57,6	39,6	18,0	10,4
100 ha i więcej	1,3	29,9	61,0	40,5	20,5	9,0

^a Osoby o nieustalonym wieku zaliczono tylko do „ogółem”.

Wyniki spisów wskazują, że na ogólną liczbę 319,5 tys. osób, które tworzą gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, kobiety stanowiły 48,6 %, a mężczyźni 51,4 % na wsi. W 2002 r. na 100 mężczyzn związanych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego przypadały 94 kobiety (w miastach 98).

2. Poziom wykształcenia

Poziom wykształcenia ludności w 2002 r. ustalany był dla osób w wieku 13 lat i więcej. Prawie 4 % ludności związanej z użytkownikiem gospodarstwa rolnego posiadało wykształcenie wyższe, ponad połowa osób (50,5 %) legitymowała się wykształceniem średnim (łącznie z zasadniczym zawodowym), podstawowe wykształcenie deklarowało niespełna 40,3 %, natomiast podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego – 3,6 %.

Tabl. 2 (II). **Ludność w wieku 13 lat i więcej w gospodarstwach z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według płci i poziomu wykształcenia w 2002 r.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem			W tym wieś		
	razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
W TYSIĄCACH						
OGÓŁEM	260,2	133,8	126,5	235,8	121,5	114,3
W ODSETKACH						
Wyższe	3,8	3,3	4,4	2,7	2,2	3,3
Policealne	1,6	0,8	2,5	1,4	0,7	2,1
Średnie	50,5	55,2	45,5	50,0	54,7	45,0
zawodowe	15,5	15,2	15,9	14,7	14,2	15,2
ogólnokształcące	4,6	2,6	6,6	3,9	2,1	5,9
zasadnicze zawodowe	30,4	37,4	23,0	31,4	38,4	23,9
Podstawowe ukończone	40,3	37,4	43,3	42,0	39,0	45,1
Podstawowe nieukończone i bez						
wykształcenia szkolnego	3,6	3,1	4,1	3,7	3,2	4,3
Poziom nieustalony	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

3. Źródła utrzymania

W Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań 2002 ustalano główne i dodatkowe źródło utrzymania dla poszczególnych osób oraz odrębnie dla gospodarstw domowych. Informacje o źródłach dochodów, z których pochodziły środki na finansowanie konsumpcyjnych i innych życiowych potrzeb osób dotyczyły całego roku (12 miesięcy) poprzedzającego spis i były ustalane niezależnie od stanu aktywności ekonomicznej osób.

Główne źródło utrzymania osoby jest to źródło przynoszące jej największy dochód. Jeżeli osoba miała w ciągu roku poprzedzającego spis tylko jedno źródło dochodów – było ono jednocześnie jej głównym, a zarazem wyłącznym źródłem utrzymania.

Wśród ogółu ludności związanej z gospodarstwami indywidualnymi własne źródła utrzymania posiadało 59,7 %, natomiast 40,2 % osób pozostawało na utrzymaniu.

Ludność utrzymująca się wyłącznie, głównie lub dodatkowo z pracy w gospodarstwie rolnym oraz utrzymywani z dochodów z tej pracy, stanowili 60,2 % ogółu związanych z gospodarstwami rolnymi.

Tylko 87,6 tys. (27,4 %), czyli co czwarta osoba utrzymywała się wyłącznie lub głównie z dochodów z pracy w swoim gospodarstwie rolnym, natomiast dla 7,7 % ludności praca ta stanowiła dodatkowe źródło utrzymania w ciągu całego roku poprzedzającego spisy. Dla utrzymujących się dodatkowo z pracy w swoim gospodarstwie rolnym, główne źródło dochodów dla 49,0 % stanowiła praca najemna, praca na rachunek własny – 11,7 %, natomiast dla 39,3 % było to niezarobkowe źródło dochodów, wśród których dominowały: renta z tytułu niezdolności do pracy (renta inwalidzka) – 14,2 % i emerytura pracownicza 9,4 %.

Wśród ludności związanej z gospodarstwami rolnymi 126,7 tys., tj. 39,7 % utrzymywała się (lub była utrzymywana) z innych źródeł niż dochody z pracy w gospodarstwie rolnym. W tej zbiorowości 78,9 tys. (62,3 %) posiadało własne źródła utrzymania, w których dominowały źródła niezarobkowe, pozostałe osoby były na utrzymaniu.

4. Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego powyżej 1 ha użytków rolnych

Kryterium wyodrębniającym te gospodarstwa domowe z ogółu gospodarstw domowych był fakt występowania w gospodarstwie domowym osoby użytkownika gospodarstwa rolnego niezależnie od tego, czy w gospodarstwie prowadzona była rolnicza działalność gospodarcza (lub inna), czy też nie, oraz czy dochód z pracy w gospodarstwie stanowił źródło utrzymania gospodarstwa.

Gospodarstwo domowe to zespół osób spokrewnionych (spowinowaconych) mieszkających i utrzymujących się wspólnie. Osoby spokrewnione mieszkające razem, ale utrzymujące się oddzielnie tworzą odrębne gospodarstwa domowe. Gospodarstwa domowe mogą również tworzyć osoby niespokrewnione, jeżeli mieszkają razem i wspólnie się utrzymują. Osoby samotne, utrzymujące się samodzielnie tworzą jednoosobowe gospodarstwa domowe.

W co dziesiątym gospodarstwie domowym w województwie (na ogólną liczbę 706,7 tys.) znajduje się osoba użytkująca powyżej 1 ha użytków rolnych. Zdecydowana większość (89,2 %) gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego zostało wyodrębnionych na wsi. Gospodarstwa powiązane z rolnictwem stanowiły 42,2 %, zaś bez gospodarstw indywidualnych do 1 ha użytków rolnych łącznie – zaledwie 30,3 %.

Wśród ogółu gospodarstw domowych związanych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego 7,3 % to gospodarstwa jednoosobowe, 12,4 % – dwuosobowe, a 18,5 % – trzyosobowe. Dominowały gospodarstwa czteroosobowe, których odsetek wyniósł 23,4 %.

Przeciętna liczba osób w gospodarstwach domowych użytkowników gospodarstw rolnych wynosiła 4,09 osób (na wsi 4,18). Znaczne różnice w przeciętnej liczbie osób w gospodarstwie domowym występowały w zależności od powierzchni użytkowanego gospodarstwa rolnego i miejsca zamieszkania. W gospodarstwach do 5 ha przeciętna liczba osób wahała się od 3,57 (3,66 na wsi) do 3,76 (3,84 na wsi). Natomiast w gospodarstwach domowych, w których użytkowane są duże gospodarstwa rolne, przeciętna liczba osób zbliżyła się do 5.

5. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych powyżej 1 ha użytków rolnych

W 2002 r. wyodrębniono 77,8 tys. użytkowników gospodarstw indywidualnych powyżej 1 ha użytków rolnych. Ze względu na przyjęte rozwiązania metodologiczne dotyczące ludności, liczba gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstw rolnych jest większa, niż liczba użytkowników. Użytkownicy nieobecni powyżej 2 miesięcy w momencie spisu, przebywający w innej miejscowości w kraju z powodu m.in. podjętej tam pracy, nauki, warunków mieszkaniowych i rodzinnych zostali zaliczeni do mieszkańców miejscowości swojego czasowego pobytu, a nie do mieszkańców miejscowości swojego stałego zamieszkania. Jeżeli w gospodarstwie domowym długotrwale nieobecnego pozostała co najmniej jedna osoba, ale nie zadeklarowała się jako użytkownik „zastępczy”, gospodarstwo to zaliczono do gospodarstw domowych związanych z rolnictwem. Dla takich gospodarstw domowych uzyskano pełne informacje dotyczące charakterystyki demograficznej i społeczno-ekonomicznej pozostałych członków gospodarstwa domowego, a także charakterystyki gospodarstwa domowego i rolnego. Jeżeli użytkownik był osobą długotrwale nieobecną i nie pozostawił żadnej osoby w swoim gospodarstwie domowym – jego gospodarstwo rolne zostało zaliczone tylko do ogólnej liczby gospodarstw rolnych.

Wśród użytkowników gospodarstw rolnych dominowali mężczyźni stanowiąc 80,3 % (w tym na wsi 81,6 %), natomiast kobiety – 19,7 % (na wsi 18,4 %).

Tabl. 3 (II). **Struktura użytkowników gospodarstw indywidualnych powyżej 1 ha użytków rolnych według płci i grup wieku w 2002 r.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	W wieku						
		15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60 - 64	65 lat i więcej
	w odsetkach							
OGÓŁEM								
OGÓŁEM	100,0	0,3	10,3	23,9	36,2	21,1	3,5	4,7
Mężczyźni	100,0	0,3	10,4	24,5	36,8	21,0	3,4	3,6
Kobiety	100,0	0,3	9,7	21,4	33,5	21,5	4,2	9,4
w tym WIEŚ								
OGÓŁEM	100,0	0,3	10,5	24,4	36,2	20,9	3,4	4,3
Mężczyźni	100,0	0,3	10,6	24,9	37,0	20,7	3,2	3,2
Kobiety	100,0	0,3	10,2	21,9	32,9	21,4	4,0	9,3

6. Poziom wykształcenia użytkowników gospodarstw indywidualnych powyżej 1 ha użytków rolnych

W 2002 r. wśród użytkowników osoby z wykształceniem wyższym, stanowiły 4,8 %. W tej grupie dominowali mężczyźni (73,1 %). Użytkownicy z wykształceniem średnim (do tego poziomu w 2002 r. zaliczono również wykształcenie zasadnicze zawodowe) stanowili wśród ogółu użytkowników 64,9 %. Wykształcenie policealne posiadało 1,4 %.

Odsetek użytkowników o wykształceniu podstawowym ukończonym wyniósł 28,0 %, a o wykształceniu podstawowym nieukończonym (i bez wykształcenia szkolnego) 0,7 %.

Tabl. 4 (II). Użytkownicy gospodarstw indywidualnych powyżej 1 ha użytków rolnych według poziomu wykształcenia w 2002 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Poziom wykształcenia użytkownika						
		wyższe	policealne	zawodowe	ogólno-kształcące	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego
	w odsetkach							
OGÓŁEM								
OGÓŁEM	100,0	4,8	1,4	18,8	2,9	43,3	28,0	0,7
Mężczyźni	100,0	4,4	0,9	18,4	1,8	46,9	26,9	0,5
Kobiety	100,0	6,6	3,4	20,3	7,1	28,5	32,3	1,7
w tym WIEŚ								
OGÓŁEM	100,0	3,1	1,1	17,4	2,3	45,1	30,0	0,8
Mężczyźni	100,0	2,9	0,8	17,1	1,5	48,4	28,7	0,5
Kobiety	100,0	4,3	2,8	18,7	6,1	30,6	35,6	1,9

7. Ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego do 1 ha użytków rolnych włącznie

W 2002 r. ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego do 1 ha użytków rolnych włącznie stanowiła 27,1 % ogółu ludności związanej z rolnictwem. Ludność ta w przeważającej większości mieszkała na wsi (77,9 %), a co czwarta osoba w miastach. Wśród ludności miejskiej związanej z rolnictwem 47,8 % stanowiły osoby związane z gospodarstwami indywidualnymi do 1 ha użytków rolnych włącznie (w tym 2/3 z gospodarstwami najmniejszymi – do 50 arów powierzchni użytków rolnych).

Ludność związana z gospodarstwami indywidualnymi do 1 ha użytków rolnych włącznie miała korzystniejszą strukturę według poziomu wykształcenia. Osoby o wykształceniu ponadpodstawowym stanowiły 57,7 % ludności w wieku 13 lat i więcej. Dla porównania odsetek ludności związanej z gospodarstwami rolnymi o wykształceniu ponadpodstawowym wynosił 56,0 %.

Zdecydowanie dominowała ludność utrzymująca się z innych źródeł niż praca w gospodarstwie indywidualnym do 1 ha użytków rolnych włącznie, stanowiąc 83,3 %.

Gospodarstwa domowe użytkowników gospodarstw indywidualnych do 1 ha użytków rolnych włącznie były mniejsze w porównaniu z gospodarstwami użytkowników gospodarstw indywidualnych powyżej 1 ha użytków rolnych i składały się przeciętnie z 3,3 osób (na wsi 3,4).

8. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych do 1 ha użytków rolnych włącznie

W 2002 r. co trzeci użytkownik gospodarstwa indywidualnego do 1 ha użytków rolnych włącznie był mieszkańcem wsi. W porównaniu z użytkownikami gospodarstw indywidualnych powyżej 1 ha użytków rolnych znacznie wyższy był wśród nich odsetek kobiet – 37,9 % ogółu użytkowników gospodarstw indywidualnych do 1 ha użytków rolnych włącznie. Wyższy był również odsetek osób starszych będących w wieku 65 lat i więcej i wynosił 22,7 %.